

memoriam tam felicem tibi dederit. P. Quid illi non debeam, qui mihi dedit omnia? P. Dic aliquot ejus beneficia præcipua, quemadmodum docui te aliquando. Pu. Dedit mihi cœlestis ille pater, corpus, animam, vitam, mentem bonam; et parentes bonos, locupletes, vitæ integerrimos, benè erga me affectos; qui non modo suppeditant mihi copiose omnia ad hanc vitam necessaria, sed etiam (quod est longè maximum) me bonis literis bonisque moribus tam diligentè instituentium curant, ut nihil sit præterea requirendum. P. Verè omnia ista dixisti; sed unum prætermisisti quod est singulare Dei beneficium: Sin' tu quid sit? Pu. Sine me paulispèr cogitare. P. Otiosè cogita. Pu. Nunc ego reminiscor; sed, pro magnitudine rei, nescio quibus verbis id possum exprimere. P. Dic tamen, quo poteris modo. Pu. Innumerabilia sunt Dei Optimi Maximi erga me beneficia, in corpore, in animo, in externis rebus: sed nullum majus nec dici nec cogitari potest, quàm quod Filium suum unicum gratis mihi dederit, qui me miserrimum peccatorem et sub *Satanæ* tyranide captivum ac morti æternæ destinatum redemit, idque morte suâ omnium crudelissimâ, et maximè ignominiosâ. P. Satis aptè dixisti, et totidem fere verbis quot aliàs te docueram. Sed nunquid Deus tibi uni hoc tantum beneficium præstitit? Pu. Minimè verò. P. Quibus præterea? Pu. Omnibus, quotquot Evangelio fidelitèr ac verè crediderint. P. Age, profer locum ex *Joannis* Evangelio, in eam sententiam. Pu. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret; ut omnis, qui credit in eum, non pereat sed habeat vitam æternam. Non enim misit Deus Filium in mundum, ut condemnet mundum, sed ut servetur mundus per eum. Qui credit in eum, non condemnatur; qui vero non credit, jam condemnatus est, quia non credidit in nomen unigeniti Filii Dei.* Hæc est autem. P. Hactenus satis. Sed cujus sunt verba ista? Pu. Ipsius *Christi*, de se

ipso loquentis. P. Quem alloquitur? Pu. *Nicodemum*, qui ad eum noctu venerat. P. Faxit ipse *Christus* unicus Servator noster, ut magis ac magis in ipsius cognitione proficias. Pu. Faciet, spero. P. Perge igitur, ut cœpisti, alacriter; quod benè vertat Deus in gloriam sui nominis! Pu. Ità precor. P. Eamus cœnatum.

 COLL. LIV.

OBSERVATOR, PUER.

TU nunquam studes; quando eris doctus? P. Id fiet progressu temporis, Deo juvante. O. Rectè dicis; sed interim laborandum tibi est. P. Atqui ego non sum arator. O. Etiam rides? Quasi *laborare* idem sit, quod *arare*. P. Scio, non idem esse. O. Cur ergo sic respondisti? Nonne istud ridere est? P. At ridere non est malum, cùm sit naturale omnibus hominibus. O. Pergin' tu nugas dicere? P. Quod dixi verum est, et verum dicere non est nugari. Cur me immeritò reprehendis? O. Jure te arguo. P. Quo jure? O. Quia non ignoras, *ridere* pro *irridere* usitatum esse; et tamen sic accepisti, quasi de risu sim locutus. P. Si defendo causam meam, quid mali facio? O. Pergis igitur esse pertinax? Profectò seriò notaberis. P. Ne (quæso) mihi irascaris, mi *Martine*! O. Non irascor; sed officium meum facio. P. Sed audi, quæso. O. Quid audiam? Tuas nugas? P. Audi, inquam; nihil mentiar. O. Dic breviter: est mihi alibi negotium. P. Imprimis cùm tu me monuisti, non eram otiosus. O. Quid ergo? Si nihil faciebas, nonne otiosus eras? P. Non eram; pace tuâ dixerim. O. Qui potest illud fieri? P. Dicam tibi, etsi tutè melius hoc intelligis quàm ego. Nihil faciebam, ut apparebat: Sed tamen cogitabam aliquid

boni. O. Declara istud mihi. P. Cùm tu facis versus, sæpè meditaris diù, quasi sis otiosus; quamvis nunquam sis minùs otiosus. O. Pro ista ætate nimis acutus es: etiamsi tibi, ut ais, otiosus non eras, tamen qui te viderent, possent aliter judicare. P. At solus eram. O. Verum: sed poterat aliquis intervenire. Denique non fateris culpam. P. Siqua fuit culpa, in eo fuit, quod primo aspectu videbar tibi esse in otio, cùm revera non essem. O. In eo nihil requiro: sed de irrisione quid respondes? P. Certè nihil dixi irridendi animò. O. Quid igitur? P. Jocabar; credi mihi. O. Quorsum? P. Ut paucis verbis fabulando aliquid ex te addicerem. O. Non sum, a quo multa doceri queas. P. Immò tecum multum boni sæpè didici. O. Quid tandem vis concludere? P. Ut mihi ignoscas; quando, ut vides, malò animò nihil peccavi, quod equidem sciam. O. Age ignosco; quia videris mihi candidus et apertus, neque adhuc vidi te mendacem esse. P. Ago tibi gratias, *Martine* suavissime.

COLL. LV.

N. O.

ERGONE abis in patriam? O. Cogor abire; nempe, accersitus à patre. N. Nunquamne es reversurus? O. Non spero. N. Quando profecturus es? O. Crastino die, ut opinor. N. Siccine igitur me relinquis? O. Ita necesse est. N. Oh miserum! Ubi et quando amicum talem reperiam, talem studiorum meorum socium? O. Ne doleas: esto animò bonò; meliorem tibi dabit Deus. N. Ille quidem potest, scio; at ego vis sperare possum. O. Noli, obsecro, te affligere tantoperè: nec enim hac separatione corporum interitura est amicitia nostra; quin potius accrescet magis, et absentes corpore, præ-

sentes animis erimus. Quid? Epistolæ, quas ultrò citroque dabimus, quantam vim speras habituras esse? Quod, mutuo illo desiderio amor ipse noster fiet jucundior. N. Verisimilia sunt quæ dicis omnia; sed interim non lenitur dolor meus. O. Ah! reprime lachrymas! N. Non queo præ dolore. O. Siccine agis? An putas me minore dolore tangi? Sed quid agas? Divinæ voluntati parendum est. Nunc ipse te collige, obsecro; ac potiùs ad hilaritèr cœnandum te para: pluribus à cœna colloquemur. N. Oh quam triste divortium!

COLL. LVI.

MESSOR, VALENSIS.

NON meministi, præceptorem tam sæpè monere nos de fugiendis pravis sodalibus. V. Ego vero probè meminì. M. Tamen alicubi satis negligentèr uteris ejus monitis. V. In quo videor tibi ea negligere? M. Dicam tibi, modò attentè audias. V. Dic obsecro; audiam attentissimè. M. Nunquam vis cavere ab illo impostore? V. Cur caveam? M. Ne illius contagione depraveris: nôsti enim eum esse pessimum. V. Atqui non sponte sequor: ad me occurrit undique. M. Nimirum, quia novit te habere quod des, et dare libentèr ac sæpe. V. Quid igitur mihi faciendum suades? M. Dic Sèmel et serio, et quasi animò irato: *Quid vis amice? Cur me ubique sequeris? Omnes clamitant, te esse pessimum, et ideo, sodales tui esse nolunt. Proinde mitte me posthac, queso, ne tua causa virgis palam cædar.* V. Quid si velit aliquid contra respondere? M. Abrumpe illi sermonem, teque recipe celeritèr. V. Ago tibi gratias, quòd me tam fidelitèr monueris.

COLL. LVII.

G. H.

VISNE permanere in istâ ignorantîâ? H. Avertat Deus! G. Quid igitur facies? H. Da mihi super hâc re consilium, quæso. G. Imprimis Deum sæpissimè et ex animo precare: deinde semper attentus esto, hoc est, diligentèr audito quicquid docetur, sive præceptor loquatur, sibi aliquid reddant condiscipuli tui: postremo, charitatem diligentèr cole. H. Quibus modis? G. Neminem neque lædito, neque offendito, nemini invideto; neminem odio habeto: sed contrâ, omnes dilige tanquam fratres; ac benè omnibus, quoad poteris facito. H. Quid illa mihi conferent ad studiorum profectum? G. Plurimum. H. Quomodo? G. Sic enim Deus tibi illuminabit ingenium; memoriam ac cæteras animi dotas augebit; denique studia tua ita promovebit, ut majores in eâ re progressus indiès facias. H. Consilium mihi sanè das optimum; utinam in Dei ipsius gloriam! uti perpetuo valeam, tibi que aliquando referre gratiam! G. Non opto, ut mihi aliud gratiæ eo more referas; nisi, ut Deum sæpenumero laudes, studiaque honesta semper prosequaris, atque ita ad divinarum literarum cognitionem tandem pervenias.

COLL. LVIII.

CASTELLANUS, MESSARDUS.

QUID egisti per hos quindecim dies? M. Ministravi matri, quæ gravitèr ægrotabat. C. Ain' tu? M. Sic est profecto. C. Quo laborat morbo? M. Febri tertianâ. C. An convaluit? M. Paulatim convalescit, gratia Deo. C. Quis eam sanavit? M. Medicorum sum-

mus. C. Quis ille? M. Ipse Deus. C. De hoc nihil dubito; sed cujus operâ? M. Domini *Sarasini*. C. Is habetur maximi nominis in medicinæ professione. M. Id quotidie probant egregiæ curationes ejus. C. Quibus remediis utebatur in curandâ matre tua? M. Medicamentis. C. Satis istud intelligo, etiam te tacente: sed dic planè, quæ fuerunt ista medicamenta? M. Sine me aliquantispèr recordari. C. Sino; die tandem quæ reminisceris. M. Duo tantum nomina mihi occurrunt, Clysteres et Potiones. C. Quid ista conferunt? M. Eho, inepte, ita rogas, quasi ego medicinæ operam dederam? Itaque, si cupis amplius scire, quære tute ipse ab iis potiùs, qui ista profitentur; hoc est, à Medicis et Pharmacopolis. C. Nè mihi succenseas, oro. M. Cur tu es adeo curiosus? C. Ut ediscam semper aliquid. M. At vide interim, ne voceris percontator. C. Audi tamen item pauca. M. Loquere. C. Quamdiu ægrotavit mater? M. Ferè duas hebdomadas. C. Interea ubi erat pater? M. Profectus erat Moreliam ad mercatum. C. Sed tu quâ horâ redisti in Gymnasium? M. Hodie manè. C. Dedistine excusationem præceptorî? M. Dedi. C. Quid tibi respondit? M. Factum benè, inquit. Tu verò, ubi eras? C. Hesternò die rus iveram cum patruo. M. Age, videamus, quid simus reddituri horâ secundâ: nam ego quodam modo nunc novus sum discipulus.

COLL. LIX.

MALOGNODUS, GASSINUS.

QUID cogitas, *Gassine*? Cave tibi, obsecro. G. Quid mihi cavebo? M. Nè in morbum incidas. G. Quare ex causa? M. Ex nimia lusus intemperantia. G. Unde apparet periculum? M. Quia totus æstuas, totus

sudore mades. G. Rectè, et in tempore admones. Profectò non sentiebam. M. Desiste, si me audis. G. Audio verò libentèr, ac tibi morem gero: quis enim respuat tam fidele consilium? M. Deterge faciem sudariolo, et indue te celeriter, nè subitum frigus contrahas. G. Habeo tibi gratiam: nam ferè morbis sum obnoxius. M. Quid est causæ? G. Infirmitas meæ valetudinis. Vides enim quàm imbecillo sim corpore. M. Tantò magis debes tibi cavere. G. Istud probè novi, et parens uterque me monet sæpissimè. Sed quid agam? Natura proni sumus in nostram perniciem. M. Oh mi *Gassine*, non est voluptati serviendum, sed temperantiã valetudini consulendum. G. Est in promptu carmen *Catonis* in eam sententiam. M. Teneo: sed de his aliàs. Jam satis indutus es: non est, quod hic morèrè diutiùs. G. Vale, *Malognode*, monitor amicissime! M. Vin' tu, ut domum te deducam? G. Nihil opus est deductione. Ego bellè me habeo, Dei beneficio. M. Mi *Gassine*, cura ut valeas!

 COLL. LX.

ROBNERIANUS, BOBUSSARDUS.

VALDE miror, cur hodie manè non adfueris. B. Quid miraris tantoperè? Nihil hoc est novi: multi absunt quotidie, immò ferè horis singulis. R. Atqui victoria tibi erat in manibus. B. Quid ego curo? Eiusmodi victoria, ut benè dicebat quidam, nihil aliud est quàm brevis gloria. R. Sed interim modesti adolescentes hinc ad studia magis incenduntur: nec tamen inani gloria tumescunt; sed ad honorem Dei referunt, quicquid indè laudis accesserit. B. Istud certè rarò contingit: plures enim sunt, qui victoriis abutantur ad privatam gloriam, quàm qui Divini ho-

noris rationem habeant. R. Verisimile dicis. B. Imò verissimum. R. Sed velim mihi dicas, cur abfueris? B. Scripsi ad patrem literas. R. Cujus nomine? B. Matris. R. Dictavitne tibi ipsa? B. Quid scripsissem, nisi dictasset? R. Quid continebant literæ? B. Longum esset tibi narrare. R. Saltem dic earum argumentum. B. Varium erat et multiplex; et quid tua, quæso, scire refert? R. Nihil. B. Cur ergo tam avidè quæris? R. Animi causã, ut fere curiosi sumus novi aliquid audiendi. B. Nihil aliud quàm garris: omitte me. R. Ausculta paucis. B. Age, ausculto: loquere quid velis. R. Scire cupio, ubi sit pater tuus. B. Quasi verò nescias. R. Unde scirem? B. Cùm tibi sit notissimus, et cun simus vicini, non putassem te ignorare. R. Dic tandem quæso. B. Est *Mexici*. R. Quando est profectus? B. Abhinc dies quatuor. R. Quid illic agit? B. Negotiatur. R. Quando rediturus est? B. Finito mercatu. R. Ad quod tempus finietur? B. Roga mercatores: non est meum curare talia. R. Quid igitur curas? B. Ut Deum timeam, parentibus obediam, bonas artes cum pietate discam. R. Næ, tu magnificè loqueris: sed dic mihi serio, potestne res tantas efficere? B. Egone istud mihi assumo? Quin potius fateor, ne incipere quidem penes me esse. R. Quid ergo de te fiet? B. Deus ipse spiritu suo in me operabitur. R. Optimè sentis. Nihil ex te præterea requirebam. B. Est Deo gratia; cui acceptum refero, quicquid inest in me boni. R. Istud rectè dicis: et laudo equidem, ne tibi videar nihil aliud quàm garrire. B. Cum illud dicerem, jocabar sanè. R. Ego sic accepi: sed tu, ut cepisti perge discere et sapere. B. Qui mihi dedit fidem, idem (ut spero) perseverantiam dabit. R. Benè speras; et ego idem tecum: itaque pergamus vivere inter nos conjunctissimè, ut adhuc fecimus. B. Per me quidem non stabit, nisi ope Divinã prorsus ero destitutus. R. Aver-

tat ipse Deus! Sed audin' tu horologium? B. Ut in ipso tempore sermonem finivimus!

 COLL. LXI.

RUSSETUS, MONACHUS.

UNDE venis? M. Foris. R. Quid prodieras? M. Ut emerem chartam. R. Emistine? M. Emi. R. Quantum emisti? M. Scapum. R. Quanti? M. Quinque quadrantibus. R. Cujus formæ? M. Minoris. R. Ostende? M. Vide, num bona sit. R. Bona est profecto; in quem usum emisti? M. Inepte, quæris? Quis est chartarum usus nisi ad scribendum? R. Immo alius. M. Quis, cedo? R. Ad merces involvendas. M. Intelligebam de charta scholastica, non de emporetica; non enim sum marcator. R. Utimur etiam chartâ ad siccandam recentem scripturam. M. Satis scio; sed charta illa est bibula. R. Et tamen charta est. M. Esto. R. Est ergo multiplex chartæ usus, etiam in schola. M. Cogor fateri. R. Etiam dicam tibi alium usum, et quidem in schola frequentissimum. M. Quem? R. Non ausim dicere sine præfatione honoris. M. Quid opus est inter nos honorem præfari? Non enim verba fœtent. R. Dicam igitur, quando ita vis. M. Dic liberè. R. Ad tergendas nates in latrina. M. Iluc non referuntur chartæ puræ, sed jam scriptæ, eæque inutiles. R. Quid tum? Chartæ sunt tamen. M. At ego de charta pura et nova loquebar. R. Sed interim victus es. M. Sit ita sanè: non me pœnitet disputatiunculæ hujus nostræ. Sed jam à lusu disceditur. R. Et nos ergo loco cedamus.

COLL. LXII.

HUGO, BRASIIUS.

HABESNE bonum atramentum? B. Cur istud rogas? H. Ut mihi des aliquantulum. B. Eho, non habes? H. Immo; sed eo non possum scribere. B. Quid obstat? H. Quia nimis spissum est. B. Nescis diluere? H. Non est mihi aqua. B. Dilue vino. H. Multo minus. B. Quid, si aceto dilueres? H. Inde charta perflueret. B. Qui scis? H. Audivi ex quodam magistro, qui me docebat scribere. B. Ego vero aliud audivi magis mirum. H. Narra mihi, sodes. B. Quid mihi dabis? H. Bonam aciculam. B. Audi igitur, quod ego didici ex quodam pædagogo meo: *Atramentum, quod aceto liquefactum est, ægre eluitur.* H. Fieri potest; sed interim da mihi parum in usum præsentem. B. Tene atramentarium tuum benè apertum; ego infundam tibi. H. Ecce! infunde. Vah! quam liquidum est. B. Fortassè, quia non est gummi satis. H. Sed quàm decolor! B. Utere si vis, quale est; non etiam habeo melius. H. Quid igitur faciam? B. Hem! inepte, non potes pennâ tuâ benè miscere? H. Miscui satis; quid possem præterea? B. Infunde rursus in cornu meum. H. Admove propius. Estne satis? B. Comprime pennâ linteolum. H. Ita compressi, ut fere sit aridum; quid erit tandem? B. Atramentum bonum, aut certè medioere. H. Bona est medio-critatis regula, ut ex præceptore didicimus. Sed nunquid ex duabus malis rebus confici potest aliquid boni? B. Ubi miscero, et tibi rursus infudero, videbis experimentum. H. Ardeo istud videndi desiderio. B. Porrige nunc atramentarium tuum. H. Ecce! infunde! Ohe jam satis est: quæ isthæc est profusio? Plus mihi dedisti, quàm tibi retinueris. B. Com-

miscere iterum, etiam atque etiam. H. Nunquam posset coquus sua jura et condimenta melius confundere. B. Jam tandem facito periculum. H. Dic mihi aliquam sententiam, ut interim discam aliquid. B. *Experientia* (ut vulgo dicitur) *est rerum magistra*. Habes? H. Dicto citius. B. Videlicet jampridem tenebas. H. Quis illud ignorares, quod est adeo vulgare? B. Nunc videamus. H. Res apparebit melius, ubi scriptura benè desiccata fuerit. B. Quid vis expectare? Jam sicca est plus satis. H. Oh, vide quàm nigra sit. B. Dixine vere? H. Aliquando periculum feceras scilicet. B. Constat igitur, experientiam esse rerum magistram. H. Quinetiam hinc experimur, ex rerum commixtione bonum fieri temperamentum. B. Jam incipis altius philosophari; itaque discedo. H. Oh. longum sermonem de nihilo! B. Nihil me pœnitent: alioquin inertis otio torpuissemus.

COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM

LIBER TERTIUS.

CUI INSUNT MAGISTRI COLLOQUIA CUM DISCIPULIS ADMONITIO.

*Hæc pueris ita legenda erunt, ut ex duobus legentibus
unus discipulum, alter præceptorem agat.*

COLL. I.

UNUS EX DISCIPULIS, PRÆCEPTOR.

SALVE, præceptor. P. Salve, per *Jesum Christum*. An surrexerunt omnes? D. Omnes præter parvulos. P. Nunquis ægrotat? D. Nemo: gratia Deo. P. Quid agitur? D. Alii se induunt, alii jam student gnavitè. P. Adestne vobis hypodidascalus? D. Jamdudum. P. Ite igitur precatum; vosque diligentè commendare Dómino Deo per *Jesum Christum* deprecatorem nostrum: deinde pergite in studiis vestris, usque ad horam jentaculi. D. Ita solemus, præceptor. P. Credo equidem: sed, quia ferè somniculosi estis ac negligentes, id-